сторінки: http://deming.ru/Books/TeorOgrGold.htm
7. Гончаров В.В. Руководство для высшего управленческого персонала в трьох томах / Гончаров В.В. – М.: МНИИПУ, 2004.– Т.2.– 784 с.
8. Белінський П.І. Менеджмент виробництва та операцій: Підручник для студентів вищих навч. закладів / Белінський П.І. – К.: ЦНЛ, 2005. – 623с.

УДК 330.3

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Лісун Я.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту сфери послуг Київського національного університету технологій та дизайну (Україна)

Лісун Я.В. Формування механізму державно-приватного партнерства як інструменту розвитку економіки України.
У статті узагальнено теоретичні підходи до розуміння державно-приватного партнерства, визначеного його сутнісну характеристику, форми реалізації та основні ознаки. Проведено моніторинг інституційно-правового забезпечення державно-приватного партнерства, як основи для формування, використання та удосконалення механізму державно-приватного партнерства. Проаналізовано досвід розвинених країн зарубіжжя у використанні державно-приватного партнерства на прикладі окремих секторів економіки. Побудовано стратегічний баланс чинників взаємодії держави та бізнесу в Україні. Уточнено роль проектів у забезпеченні співпраці в аспекті держава-бізнес. Обгрунтовано та представлено схематично суб'єктно-об'єктний склад механізму, принципи, методи, функції та інструменти управління співпрацею на засадах державно-приватного партнерства. Визначено результати використання механізму державно-приватного партнерства з метою стабілізації та розвитку економіки України.
Ключові слова: держава, бізнес, взаємодія, співпраця, партнерство, інвестиційні проекти, інтереси приватних інвесторів та держави.
Лисун Я.В. Формирование механизма государственно-частного партнерства как инструмента стабилизации и развития экономики Украины.
В статье обобщены теоретические подходы к пониманию государственно-частного партнерства, определенна его сущностная характеристика, формы реализации и основные признаки. Проведен мониторинг институционально-правового обеспечения государственно-частного партнерства, как основы для формирования, использования и совершенствования механизма государственно-частного партнерства. Проанализирован опыт развитых стран зарубежья в использовании государственно-частного партнерства на примере отдельных секторов экономики. Построен стратегический баланс факторов взаимодействия государства и бизнеса в Украине на основе партнерского взаимодействия. Уточнена роль проектов в обеспечении сотрудничества в аспекте государство-бизнес. Обоснованно субъектно-объектный состав механизма, принципы, методы, функции и инструменты управления на основе государственно-частного партнерства. Определены результаты использования механизма государственно-частного партнерства с целью стабилизации и развития экономики Украины.
Ключевые слова: государство, бизнес, взаимодействие, сотрудничество, партнерство, инвестиционные проекты, интересы частных инвесторов и государства.
Lisun Y. Formation of public-private partnerships as a tool for economic stabilization and development of Ukraine.
The paper summarizes theoretical approaches to understanding the public-private partnership defined its essential characteristic form of implementation and main features. Institutional and legal framework of public-private partnership has monitored as the basis for the formation and improvement of public-private partnerships. The experience of developed foreign countries to use PPP as an example of individual sectors. Strategic balance factors interaction between state and business in Ukraine on the basis of partnership has done. The role of cooperation projects in terms of state-business has specified. Subject-object structure of the mechanism, principles, methods, functions and management tools based on public-private partnership has founded. The results of public-private partnership for stabilization and economic development of Ukraine has determined.
Keywords: government, business, interaction, collaboration, partnerships, investment projects and interests of private investors and the state.

Постановка проблеми. Загально світові тенденції розвитку бізнесу свідчать про необхідність налагодження співпраці між зацікавленими сторонами на основі партнерства. Реалізація проектів, спрямованих на модернізацію та розвиток різних секторів економіки, потребує залучення значних інвестиційних ресурсів, потужним джерелом яких в розвинених країнах є як держава, так і приватний бізнес. Форма взаємодії держави та бізнесу на основі державно-приватного партнерства підтвердила свою високу ефективність на основі досвіду реалізації інвестиційних проектів багатьох країн світу.

Сучасний стан економіки України потребує стабілізації перш за все за рахунок внутрішніх джерел: удосконалення нормативно-правової бази та інституційного забезпечення, що підвищують гарантії захисту інтересів у бізнесі, запровадження стратегій ресурсозбереження, розвитку інновацій, налагодження взаємодії бізнес-партнерів на основі реалізації спільних проектів у сфері виробництва, надання послуг, розвитку інфраструктури. Запровадження проектного управління в різних секторах економіки потребує консолідації зусиль зацікавлених сторін як учасників проектів, залучення інвестиційних, сировинних, людських, інформаційних ресурсів. Вирішального значення при цьому набуває інституційно-правове забезпечення партнерських відносин з боку державного сектору. Саме нормативно-правова база регулювання партнерських відносин у площині «держава-бізнес» визначає інституційну базу для побудови механізму державно-приватного партнерства.

Необхідність забезпечення інституційних перетворень поряд з потребою реалізації проектів ресурсо- та енергозбереження, модернізації промислового та непромислового секторів, розвитку критичної інфраструктури, соціального захисту актуалізує питання диверсифікації інвестиційних джерел фінансування за рахунок об'єднання зусиль бізнесу та держави. Ключовим напрямком у даному аспекті є застосування синергетичного підходу до управління економікою на основі активізації підприємництва за рахунок реалізації проектів між державою та бізнесом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики застосування концепції партнерства для досягнення кумулятивного ефекту як в економіці в цілому, так і в практиці інвестиційної діяльності зокрема проводили у своїх наукових працях ряд зарубіжних і вітчизняних вчених. Так, питання державної підтримки щодо реалізації проектів на засадах державно-приватного партнерства (ДПП) досліджуються С. Гудом, А. Джаедом, Е.-Г. Кляйном, Г. Ходжем, П Найкампом, Т. Ірвіном, Е.А. Махортовим, М.О. Дєрябіною, К.П. Павлюк, Н.А. Малиш, М.В. Каліновою, Л.Л. Гриценко. Проблеми реалізації та ефективності інфраструктурних проектів на засадах ДПП висвітлені у працях Б. Вінницького, Б. Онищука., С.М. Фролова, О.О. Білопільської, А. Павлюка, Д. Ляпіна, С. Грищенко, Б.М. Данилишина [1, 2, 4-6] Питання управління ризиками в державно-приватному партнерстві наведені в роботах Є. Сонже, С. Льюїса, А. Моді, Х.-Н. Джина, Е. Екінтоя, Дж. Роберта.

Виділення невирішеної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень з питань управління економікою на основі державно-приватного партнерства в умовах ринкової конкуренції, методичні підходи до формування та використання механізму державно-приватного партнерства як інструменту диверсифікації інвестиційних джерел та стабілізації економіки України потребують подальшого

© Лісун Я.В., 2015

розвитку. Аналіз проведених досліджень виявив значну увагу вчених до доцільності застосування концепції державно-приватного партнерства в розвинених країнах в умовах зростання міжнародної економічної конкуренції. Водночас існує брак наукових розробок щодо використання та адаптації концепції державно-приватного партнерства в умовах кризової економіки.

Метою наукової статті є опрацювання теоретико-методологічних засад щодо управління економікою на основі державно-приватного партнерства у напрямку активізації інвестиційної діяльності. З цією метою в роботі поставлено та вирішено ряд завдань:

- узагальнено теоретичні підходи до розуміння державно-приватного партнерства, визначеного його сутнісну характеристику, форми реалізації та основні ознаки;
- проведено моніторинг інституційно-правового забезпечення державно-приватного партнерства, як основи для формування, використання та удосконалення механізму державно-приватного партнерства;
- проаналізовано досвід розвинених країн зарубіжжя у використанні державно-приватного партнерства на прикладі окремих секторів економіки.
- побудовано стратегічний баланс чинників взаємодії держави та бізнесу в Україні на засадах партнерської взаємодії;
- уточнено роль проектів у забезпеченні співпраці в аспекті держава-бізнес;
- обгрунтовано суб'єктно-об'єктний склад механізму, принципи, методи, інструменти, моделі управління на засадах державно-приватного партнерства;
- визначено результати використання механізму державно-приватного партнерства з метою стабілізації та розвитку економіки України.

Результати дослідження. В основу адміністративного та економічного реформування з метою стабілізації економіки покладено парадигму «нового державного управління», відповідно до якої держава виконує активізуючи роль і розглядається в таких аспектах: гарант у виробництві та наданні певних послуг; інститут, що створює необхідні інструменти та межі процесів суспільної активності; інститут нагляду на основі встановлених правил суспільно-економічної діяльності; виробник робіт та послуг для суспільства, що створило передумову для забезпечення співпраці держави, бізнесу та суспільства у реалізації суспільно важливих завдань. Державно-приватні партнерства виникли як механізм забезпечення доступу до капіталу і досвіду управління в приватному секторі з метою їх застосування у сферах, які традиційно є державними монополіями: громадські послуги та розвиток інфраструктури. Предметом партнерських взаємодій держави та приватного бізнесу є розвиток, використання та управління державною та комунальною власністю.

У дослідженнях**,** присвячених питанням державно-приватного партнерства, існують різні думки стосовно сутності цього поняття. Наприклад, згідно з визначенням Європейської комісії, запропонованим у 2003 р., публічно-приватне партнерство (*public-private partnerships*) можна охарактеризувати як передання приватному сектору частини повноважень, відповідальності та ризиків щодо реалізації інвестиційних проектів, які традиційно впроваджуються і фінансуються публічним сектором [1, с. 13, 2, с. 182].

Закон України «Про державно-приватне партнерство» визначає ДПП як співробітництво між державою Україна, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору [3]. Широке запровадження форм державно-приватного партнерства передбачено рядом нормативно-законодавчих актів, таких як: Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України. Крім законів, окремі питання розвитку ДПП регулюються кількома десятками нормативних актів: постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, положеннями та наказами центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (табл. 1).

Таблиця 1

Нормативно-законодавчі акти з питань запровадження форм державно-приватного партнерства в Україні (складено автором на основі [3, 4])

Документ	Питання, що регулюються
Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-VI	визначено правові, економічні та організаційні засади взаємодії держави та приватних партнерів, регулює відносини, пов'язані з підготовкою, виконанням і розірванням договорів, які підписуються в рамках ДПП, а також установлює гарантії дотримання прав і законних інтересів сторін цих договорів
Закон України «Про угоди про розподіл продукції» від 14.09.1999 р. № 1039-XIV (зі змінами)	регулює відносини, що виникають у процесі укладення, виконання та припинення дії угод про розподіл продукції щодо пошуку, розвідки та видобування корисних копалин у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони
Закон України «Про концесії» від 16.07.1999 р., який діє в редакції від 08.07.2011 р.	визначено поняття та правові засади регулювання відносин концесії державного та комунального майна з метою підвищення ефективності його використання і забезпечення потреб громадян України у товарах (роботах, послугах)
Закон України «Про концесії на будівництво і експлуатацію автомобільних доріг» від 14.12.1999 р., який діє в редакції від 15.01.2009 р. № 891-VI	визначено особливості будівництва та/або експлуатації автомобільних доріг загального користування на умовах концесії
Закон України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності» від 21.10.2010 р. № 2624-VI	визначено процедуру спрощеного порядку передачі в оренду чи концесію зазначених об'єктів, встановлення умов захисту капіталовкладень приватного інвестора
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства» від 09.02. 2011 р. № 81	визначено процедуру надання приватним партнером державному партнеру інформації про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства. Затверджена форма звіту державного партнера, перелік показників
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики виявлення ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, їх оцінки та визначення форми управління ними» від 16.02.2011 р. № 232	визначено види можливих ризиків, пов'язаних з державно-приватним партнерством, методи їх оцінки та форми управління ними
Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства» від 17.03.2011 р. № 279	визначено процедуру надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності, форми надання державної підтримки

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства» від 11.04.2011 р. № 384	затверджено порядок проведення конкурсу з визначення приватного партнера(визначення переможця конкурсу та укладення відповідних договорів) для здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної, комунальної власності; затверджено порядок проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства
Наказ Міністерства економічного розвитку та торгівлі України «Про затвердження форми подання пропозиції щодо здійснення державно-приватного партнерства» від 16.08.2011 р. № 40	затверджено форму подання пропозиції щодо здійснення державно-приватного партнерства
Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Деякі питання проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства» від 27.02.2012 р. № 255	затверджено форму техніко-економічного обгрунтування здійснення державно-приватного партнерства; затверджено методику проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства

Важливість та актуальність державно-приватного партнерства підтверджується державними програмами економічних реформ, програмами розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні, програмою реалізації національних проектів. Таким чином, нормативно-правова база регулювання розвитку ДПП в Україні є дуже складною, що створює ризики для ефективного використання цього механізму для активізації інвестиційної діяльності. З метою уточнення середовища реалізації ДПП автором побудовано стратегічний баланс чинників взаємодії державних та приватних партнерів в Україні (табл. 2).

Таблиця 2

Стратегічний баланс чинників взаємодії держави та бізнесу в Україні на засадах партнерської взаємодії (складено автором на основі [4])

Загрози	Можливості (шляхи ліквідації загроз)
З боку приватного партнера: – можливість неефективного управління майном; – недотримання умов договору при реалізації проекту; – ризик невиконання фінансових зобов'язань	– економія ресурсів – підвищення рівня кадрового потенціалу та спеціальних компетенцій; – підвищення соціальної активності та відповідальності підприємців
З боку державного партнера: – недосконалість нормативно правової бази (податкове, митне, регуляторне законодавство), підвищення стандартів якості, що ускладнює умови реалізації проекту; – недосконалість системи правосуддя, що унеможливлює рівноправний з державою захист інтересів приватного партнера – відсутність гарантій щодо мінімального обсягу споживання суспільно-публічних благ; – неврегульованість цінової політики на ресурси та суспільно-публічні блага і як наслідок; відсутність гарантії компенсації збитків приватного партнера	– реструктуризація інституційного та правового забезпечення (уточнення повноважень органів влади на державному, регіональному, місцевому рівнях); – налагодження співпраці з Міжнародним центром ДПП Європейської економічної комісії ООН (UNECE International PPP Centre of Excellence); – налагодження співпраці з міжнародними фінансовими установами: ЄБРР, Світовий Банк, ін. – спрощення законодавчо-нормативної бази ДПП; – розробка та запровадження програм розвитку регіонів (особливо за аспектом інфраструктури); – запровадження освітніх програм та проектів у сфері ДПП, – інформаційна підтримка ДПП (в т.ч. створення та розвиток бази інвестиційних проектів на засадах ДПП)

Дослідження національного інституту стратегічних досліджень [4] виявили низку суперечностей у інституційному забезпеченні ДПП. Так, міністерство економічного розвитку і торгівлі України як спеціально уповноважений орган з питань державно-приватного партнерства відповідає за формування та забезпечення реалізації політики у сфері ДПП: проводить моніторинг ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ДПП, організовує перевірки виконання договорів, укладених у рамках ДПП. Водночас, Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України забезпечує реалізацію державної політики у сфері інвестиційної діяльності, ДПП та управління національними проектами, бере участь в укладенні та виконанні договорів концесії, інших договорів, забезпечує розробку та реалізацію проектів ДПП. Окрім того, інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у реалізації політики ДПП у відповідних сферах. Місцеві органи влади формують і забезпечують реалізацію політики розвитку ДПП на відповідному рівні управління. Така ситуація породжує дублювання функцій та виникнення суперечностей між органами влади [4].

Українське законодавство містить широкий перелік сфер застосування ДПП, зокрема пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування, виробництво, транспортування і постачання тепла та електроенергії, розподіл і постачання природного газу, будівництво та експлуатація об'єктів транспортної інфраструктури, машинобудування, збір, очищення та розподілення води, охорона здоров'я, туризм, оброблення відходів, управління нерухомістю тощо. Водночас, світовий досвід показує, що, як правило, держава визначає обмежену кількість сфер та форм реалізації ДПП, що дозволяє ефективно використати державні ресурси і спрямувати їх на вирішення найбільш гострих проблем.

В більшості випадків механізм ДПП використовується в таких країнах Євросоюзу, як: Великобританія, Італія, Франція, Нідерланди, Туреччина, Іспанія, Хорватія,Німеччина, Польща, Ірландія, Бельгія, Данія. Реалізація інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства найбільш характерна в Європі для таких секторів економіки, як: транспорт, екологія, охорона здоров'я, освіта, житлове будівництво, суспільний порядок та безпека, рекреація та культура, телекомунікації, інші суспільні послуги.

Результати дослідження дозволили обгрунтувати та представити схематично суб'єктно-об'єктний склад механізму державно-приватного партнерства, принципи, методи, функції та інструменти управління співпрацею на засадах державно-приватного партнерства (рис. 1).

На основі [3] встановлено, що суб'єктами управління в механізмі ДПП є: органи державної влади, що здійснюють інституційне забезпечення співпраці держави та приватного бізнесу; Держава Україна та територіальні громади, що є державними партнерами; юридичні та фізичні особи – підприємці (крім державних та комунальних підприємств), що є приватними бізнес-партнерами.

При цьому інтегруючою складовою є суспільство, що обумовлює потребу у об'єднанні зусиль державних та приватних партнерів шляхом здійснення рівноправного взаємовигідного співробітництва на основі спільної зацікавленості у ефективному використанні суспільного ресурсу (див. рис. 1).

Слід зазначити, що ДПП має спільні риси з іншими формами розподілу функцій та передачі державою окремих функцій на виконання до сторонніх організацій, серед яких: державні закупівлі, аутсорсинг тощо. Відмінною особливістю проектів ДПП є те, що їхня взаємовигідність базується на спільній зацікавленості партнерів у ефективному використанні суспільного ресурсу на всіх стадіях життєвого

циклу проекту: проектування, будівництва та експлуатації.

Пріоритетними ознаками, покладеними в основу формування механізму державно-приватного партнерства є: ефективність (вища ефективність діяльності, ніж у разі її здійснення лише державним партнером), довготривалий характер проектів (від 5 до 50 років); фінансування (або співфінансування) проекту з боку приватного партнера; надання гарантій, розподіл відповідальності та ризиків між приватним і державним партнерами у процесі співпраці.

Відповідно до законодавства України [3] до розуміння ДПП закладений широкий підхід, при якому відсутній виключний перелік форм його реалізації. У рамках здійснення ДПП можуть укладатися договори про концесію, спільну діяльність, розподіл продукції та інші договори.

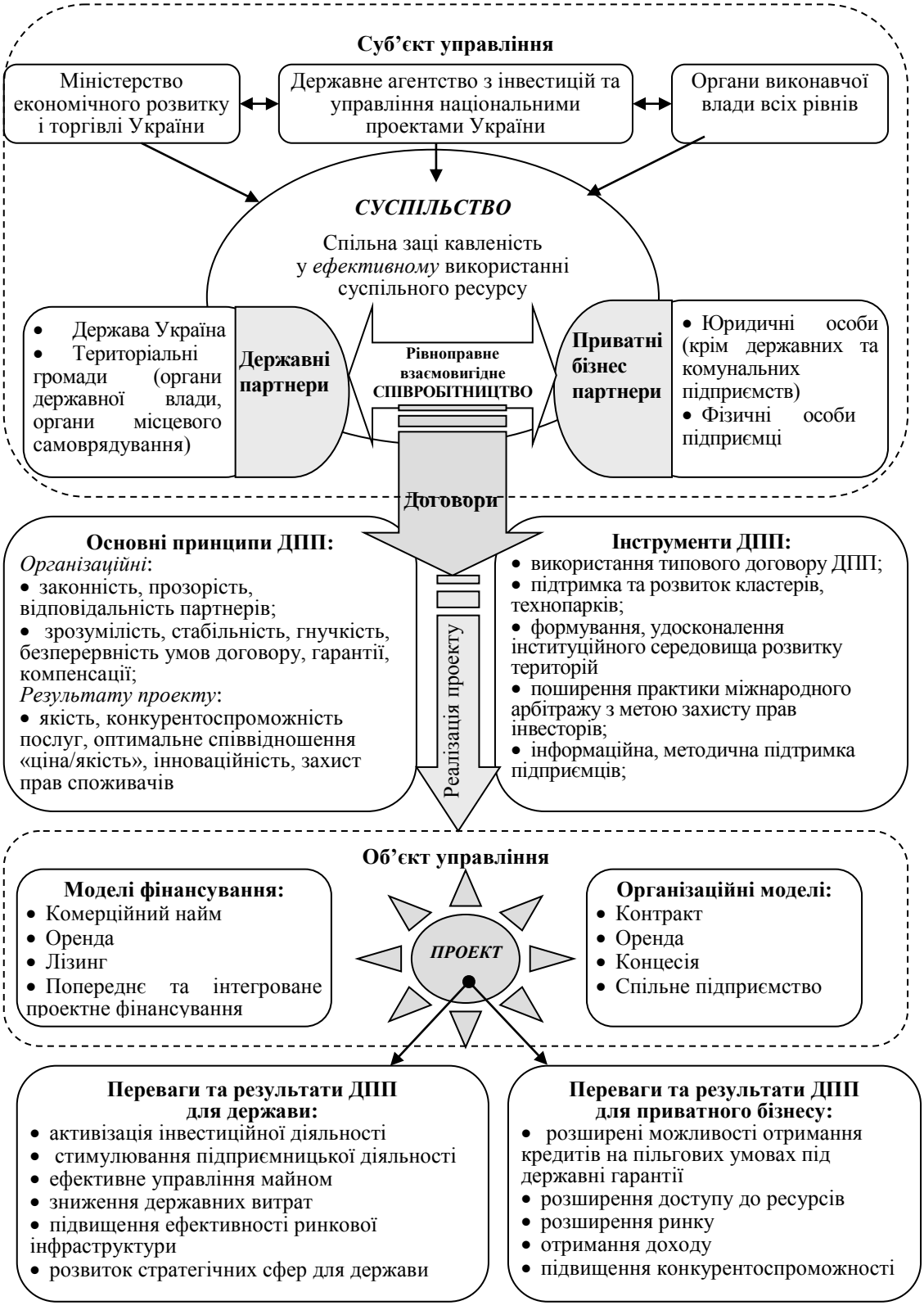

Рис. 1 Основні складові механізму державно-приватного партнерства (розробка автора)

Необхідно зазначити, що партнерство, на відміну від традиційних адміністративних відносин, створює власні моделі фінансування, відношення прав власності та методи управління. В основу механізму державно-приватного партнерства закладено ряд моделей:

– фінансова модель, що регламентує порядок залучення державного та приватного сектору у співпрацю з фінансової точки зору;

– організаційна модель, що регламентує організаційні відносини кооперації державного та приватного сектору в процесі виконання спільних проектів.

У більшості випадків партнерства використовують форми, що базуються на перевагах різних моделей та їх поєднанні.

Формами прояву фінансової моделі є:комерційний найм, оренда, усі види лізингу, попереднє та інтегроване проектне фінансування. При використанні організаційних моделей співпраця державного та приватного партнерів здійснюється за рахунок залучення третіх організацій, використання можливостей передачі об'єктів під зовнішнє управління. До організаційної моделі відносять і найбільш поширений в даний час тип ДПП – концесії. Організаційна модель або модель кооперації являє собою всілякі форми і методи об'єднання зусиль ряду партнерів, відповідальних за окремі стадії загального процесу створення нової споживчої вартості як публічного блага. Часто така кооперація вимагає організації складних, у тому числі холдингових структур по спорудженню об'єктів і їх експлуатації, особливо в сфері соціальної інфраструктури. Прийняті у світовій практиці класифікації ДПП зазвичай виокремлюють такі його форми: контракти; оренда; концесія; спільні підприємства [2, с. 184; 5, с. 10 – 15]..

Теорія контрактів, основними представниками якої є О. Уільямсон, Дж. Стиглиць, А. Макнейл, розглядає обмін правами власності за певним каналом. Таким каналом (інструментом) є контракт, що фіксує склад правомочностей та умови та терміни їх передачі. Особливостями контрактів є їх неповнота та відсутність абсолютної гарантії виконання контракту. Неповнота контракту обумовлена об'єктивною неможливістю передачі та фіксації абсолютно всіх можливих взаємних прав та обов'язків. Відсутність абсолютної гарантії виконання контракту обумовлена особливостями поведінки учасників угоди (має місце намагання ухилитись від умов контракту).

Контракт, як і адміністративний договір, укладається між державою (органом місцевого самоврядування) і приватною фірмою на здійснення певних суспільно необхідних і корисних видів діяльності. В адміністративних контрактах витрати і ризики повністю несе держава. Інтерес приватного партнера полягає в тому, що за договором він отримує право на обмовлену частку прибутку. Контракти з державним або комунальним органом привабливі для приватного підприємця ще й тому, що, крім престижу, гарантують йому стійкий ринок і дохід, а також можливі пільги і преференції.

Отже, контракт державно-приватного партнерства поєднує риси ринкового механізму (надання робіт послуг на принципах економії витрат, якісної результативності, ефективності) та ієрархічної структури за участю регулюючих органів влади.

Орендні відносини між владними структурами та приватним бізнесом відбуваються на визначених договором умовах, відповідно до яких відбувається передача державного або муніципального майна в тимчасове користування приватному партнеру за певну плату. Традиційні договори оренди передбачають зворотність предмета орендних відносин, причому правомочність щодо розпорядження майном зберігається за власником і не передається приватному партнеру. У спеціально обумовлених випадках орендні відносини можуть завершитися викупом орендованого майна. При укладанні договору лізингу лізингоодержувач завжди має право викупити державне або муніципальне майно.

Концесія (концесійна угода) – специфічна форма відносин між державою і приватним партнером, особливість якої полягає в тому, що держава (орган місцевого самоврядування) в рамках партнерських відносин, залишаючись повноправним власником майна, що становить предмет концесійної угоди, уповноважує приватного партнера виконувати протягом певного терміну обумовлені в угоді функції і наділяє його з цією метою відповідними правами, необхідними для забезпечення нормального функціонування об'єкта концесії. За користування державною або муніципальною власністю концесіонер вносить плату на умовах, обумовлених у концесійному договорі. Право ж власності на вироблену по концесії продукцію передається концесіонеру [2, с. 184; 5, с. 10 – 15].. .

До публічно-правових ознак концесійних угод відноситься фіксування в них публічних інтересів, представником яких є держава. За концесійною угодою приватний партнер держави (концесіонер) зобов'язаний виконувати вимоги щодо дотримання публічних інтересів. Це означає забезпечення безперебійності надання послуг, недискримінацію користувачів, загальнодоступність послуг, рівність тарифів на однакові послуги. При цьому обставини, що ставлять під загрозу державний (публічний) інтерес або заподіють йому шкоду, виступають законною підставою для вжиття заходів, спеціально не прописаних в угоді. З метою захисту державного інтересу, у концесійній угоді, можуть бути також передбачені суверенні односторонні права і переваги органу державної влади перед концесіонером. Результати досліджень показують, що концесії одержали найбільше поширення в сфері будівництва або модернізації інфраструктурних об'єктів.

Спільні підприємства є поширеною формою партнерства держави і приватного бізнесу. Можливості приватного партнера у прийнятті самостійних адміністративно-господарських рішень визначаються, як правило, часткою в акціонерному капіталі. Ризики сторін також розподіляються залежно від її величини. Особливістю функціонування спільних підприємств є постійна участь держави в поточній, виробничій, адміністративно-господарській та інвестиційній діяльності. Самостійність приватного партнера у прийнятті рішень тут більш обмежена, ніж, наприклад, у концесії [5, с. 10 – 15].

Найчастіше ДПП розглядається як рівноправне взаємовигідне співробітництво між державою і приватним бізнесом в процесі облаштування інфраструктури й надання публічних послуг за умови розподілу ризиків і відповідальності. Але як показує практика, єдиної моделі партнерства, яка могла б задовольнити всі вимоги технічного та фінансового забезпечення проекту не існує. Кожна із запропонованих моделей має свої переваги та недоліки і може бути застосована при реалізації більшості завдань, що ставлять перед собою державні та приватні партнери. Тому найбільш прийнятна модель державно-приватного партнерства може бути обрана з урахуванням національних і регіональних, нормативно-правових та соціокультурних обставин [2, с. 184]..

Висновки та пропозиції. Необхідність використання державно-приватного партнерства в Україні обумовлена низкою проблем, серед яких низька ефективність державного управління, інфраструктурні обмеження економічного зростання, нерівномірне здійснення реформ на регіональному та місцевому рівнях, низький рівень конкуренції і висока частка неринкового сектора в окремих галузях економіки, відсутність стимулів і умов для розвитку людського капіталу [3]. `Державна політика покликана сприяти інституціонально-структурним перетворенням як передумові переходу до економіки, що функціонує на засадах партнерства. Першочергово необхідно розглянути проблему охорони приватної власності, зокрема інтелектуальної, її ефективного використання, розмежування функцій власника та менеджера, які сформувалися у процесі приватизації [7, с. 261].

Структурна криза в економіці України не до кінця усунула із системи господарства старі неефективні структури і не сприяла новим інвестиціям. На думку експертів, «інвестиційний процес, як у будь-якій ринковій системі, має набути нерівномірного, стрибкоподібного характеру, а інвестиційні ресурси – бути сконцентрованими в тих сегментах економічного росту і центрах ефективності, які природні для ринкового середовища [7, с. 267]. Сьогодні подальше поглиблення економічної реформи пов'язане з активним впровадженням нової структурно-інвестиційної політики та використання механізму державно-приватного партнерства.

Побудова та використання нового державного управління на засадах ринкової поведінки та принципів державно-приватного партнерства потребує:

– переходу від оцінки ефективності процесу управління до оцінки ефективності результату управління, що стимулює економію витрат та підвищення прибутковості державних організацій;

– зниження централізації управління, розширення повноважень місцевого самоврядування, удосконалення політико-консультативних та регуляторних функцій з одночасним спрощенням та забезпеченням прозорості звітності, удосконаленням моніторингу та відповідальності сторін партнерських відносин;

– підтримки підприємництва та приватного бізнесу як учасника проекту, що діє на умовах конкурентного постачання та

контрактній системі;

– розвитку стратегічних та корпоративних планів, орієнтованих на забезпечення якості, ефективності виконання проектів, захист прав споживача як покупця суспільних благ (послуг).

Основною метою створення ДПП є реалізація національних і міжнародних, масштабних і локальних суспільно значущих проектів в широкому спектрі сфер діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості та фінансування інноваційних наукових розробок до забезпечення соціального захисту населення. За кордоном співробітництво між державними установами та приватними підприємствами в останні десятиріччя є однією з поширених форм реалізації проектів [5, 6].

Відповідно до закону [3], покладеного в основу механізму ДПП, проекти як результат співпраці держави та приватного бізнесу повинні забезпечити: зниження державних витрат; підвищення спроможності держави до розвитку та реалізації соціально-економічної політики; сприяння зайнятості як реалізації державою функції роботодавця; підвищення якості надання послуг; формування позитивного іміджу держави за рахунок зростання довіри до влади з боку приватного сектору і суспільства.

Отже, проведений аналіз виявив практичну доцільність застосування принципів та механізму державно-приватного партнерства на сучасному етапі, як перспективного шляху стабілізації та розвитку вітчизняної економіки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Досвід та перспективи впровадження державно-приватного партнерства в Україні та за кордоном/ Винницький Б., Лендьел М., Онищук Б, Сегварі П. – К. : К. І. С., 2008. – 146 с.
2. Фролов С. М., Білопільська О. О. Державно-приватне партнерство як механізм інвестування інноваційних технологій поводження з відходами // Бізнесінформ №3. – 2013 – С. 181-185.
3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 року № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/державно-приватне%20партнерство.
4. Павлюк А. , Д. Ляпін Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні. Аналітична записка. // Національний інститут стратегічних досліджень при президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/816/
5. Грищенко С. І. Підготовка та реалізація проектів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / С. І. Грищенко – К. : ФОП Москаленко О. М., 2011. – 140 с.
6. Данилишин Б.М. Державно-приватне партнерство – стратегічна форма взаємодії влади і бізнесу / Б. Данилишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=161367566&cat_id=244314797
7. Гуменюк А. М. Безпека структурно-інституціональної трансформації економіки регіону: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія / Анатолій Маркович Гуменюк. – К. : НІСД, 2014. – 468 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Monogr_Gymenyk1-0c4bf.pdf

УДК 338.1+330.1

ПОКАЗАТЕЛИ ВОСПРОИЗВОДСТВА НЕМАТЕРИАЛЬНІХ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

Литвинов А.С., к.э.н., доцент, доцент кафедры экономики предприятия Одесского национального экономического университета (Украина)

Літвінов О.С. Показники відтворення нематеріальних ресурсів підприємства.
У статті проаналізовано існуючі теоретичні підходи до формування системи показників відтворення. Обґрунтовано необхідність розрахунку показників відтворення в натуральних, вартісних одиницях і одиницях споживчої вартості. Всі показники, що характеризують відтворення НМР на підприємстві, запропоновано згрупувати за двома ознаками: показники процесу відтворення (статики, кінематики, динаміки) і показники ефективності відтворення. У свою чергу, показники статики відтворення включають показники стану, зносу і придатності. Показники кінематики відтворення складаються з показників руху, варіації, середніх показників, медіан і показників відповідності. До показників динаміки відтворення віднесені швидкість і прискорення відтворення. Показниками ефективності відтворення запропоновано вважати питому корисність витрат на відтворення і вартість відтворення одиниці споживчих властивостей. У статті представлені методичні основи для проведення розрахунку показників відтворення.
Ключові слова: відтворення, показники відтворення, статика, кінематика, динаміка, ефективність, знос.
Литвинов А.С. Показатели воспроизводства нематериальных ресурсов предприятия.
В статье проанализированы существующие теоретические подходы к формированию системы показателей воспроизводства. Обоснована необходимость расчета показателей воспроизводства в натуральных, стоимостных единицах и единицах потребительской стоимости. Все показатели, характеризующие воспроизводство НМР на предприятии, предложено сгруппировать по двум признакам: показатели процесса воспроизводства (статики, кинематики, динамики) и показатели эффективности воспроизводства. В свою очередь, показатели статики воспроизводства включают показатели состояния, износа и годности. Показатели кинематики воспроизводства состоят из показателей движения, вариации, средних показателей, медиан и показателей соответствия. К показателям динамики воспроизводства отнесены скорость и ускорение воспроизводства. Показателями эффективности воспроизводства предложено считать удельную полезность затрат на воспроизводство и стоимость воспроизводства единицы потребительских свойств. В статье представлены методические основы для проведения расчета показателей воспроизводства.
Ключевые слова: воспроизводство, показатели воспроизводства, статика, кинематика, динамика, эффективность, износ.
Litvinov O. Indicators of reproduction of intangible resources of the enterprise.
The article analyzes existing theoretical approaches to forming a system of reproduction. The necessity of calculating reproduction in natural, cost units and units of value in use. All indicators characterizing reproduction of intangible at the enterprise is proposed to group in two ways: Indicators of the reproduction process (statics, kinematics, dynamics) and indicators of reproduction efficiency. Indicators of static reproduction includes the indicators of the condition, wear and validity. Kinematic Indicators of reproduction consist of indicators of movement, variations, averages, medians, and indicators of compliance. The indicators of the dynamics of reproduction includes speed and acceleration of reproduction. Indicators of reproduction efficiency: specific usefulness of costs for reproduction; cost of reproduction of unit of consumer properties. The article presents the methodological basis for calculation of the indicators of reproduction.
Keywords: reproduction, indicators of reproduction, statics, kinematics, dynamics, efficiency, wear.

Постановка проблемы. Вопрос воспроизводства ресурсов является одним из тех вопросов, от решения которых зависит не только результат деятельности предприятия, но и его будущее существование. Под воспроизводством ресурсов предлагаем понимать процесс возобновления их потребительских свойств. Необходимость возобновления обусловлена постоянным процессом износа ресурсов в процессе деятельности предприятия. Без возобновления ресурсов продолжения деятельности предприятия было бы невозможно.

© Литвинов А.С., 2015